

Moviment Obrer I (segle XIX)

La revolució industrial genera dues classes socials antagòniques:

La burgesia industrial

La classe obrera

La classe obrera prové del món rural. Són els treballadors de la indústria i els podem classificar en dos nivells:

- 1- Obrers qualificats: operaris
- 2- Peons: rebien el nom de miserables.

Vegem la situació de la classe obrera.

Les condicions de vida

Foren molt dures:

- Llarguíssimes jornades laborals, de gairebé 15 hores diàries tant per les persones adultes com per als nens i nenes que començaven a treballar a partir dels 7 anys. De fet el descans dominical no es va generalitzar fins el 1904.
- Tant les dones com els nens cobraven un sou més baix que els homes per desenvolupar la mateixa feina.
Els nens i nenes començaven a treballar a partir dels 7 anys. Les seves manetes petites eren aprofitades per accedir als llocs difícils de les màquines. Hi havia molts accidents.
- Precàries condicions de treball: soroll, temperatures extremes a l'hivern i a l'estiu molta calor, ambients tancats i sense ventilació.
- Mala alimentació, gairebé mai menjaven carn.
- Falta de descans i accidents laborals freqüents provocats per les màquines.
- Acomiadament lliure.
- Rebaixa de salaris en èpoques de crisi.
- Miserables condicions de vida familiars.
- L'analfabetisme i la inexistència de cap mena de protecció social. Si se treballava per malaltia ni es cobrava. L'assistència sanitària estava fora de l'abast dels obrers. Quan una persona era vella i malalta no tenia cap subsidi, tampoc en tenia si estava aturada.
- Molts obrers van caure en l'alcoholisme.

La revolució industrial va provocar a totes les àrees industrialitzades d'Europa un augment de les diferències socials entre propietaris i obrers.

Per causa de les desigualtats socials, poc a poc la classe obrera es va anar organitzant en sindicats i va desenvolupar noves doctrines socials que ompliran d'ideologia al Moviment Obrer.

Inicis del moviment obrer (1840-1868)

A causa d'unes condicions de treball tan adverses les reivindicacions obreres van anar dirigides a aconseguir millores de caràcter laboral; és a dir jornades més curtes i més diners. Des d'un bon principi se'ls negava el dret d'associació que ells reivindicaven.

Ja que els governs no feien res per assegurar un mínim de cobertura i de seguretat els obrers s'ajudaven com a única sortida a unes condicions tan precàries.

A Catalunya, l'any 1840 els treballadors van construir l'Associació Mútua d'Obrers de la Indústria Cotonera, la primera societat obrera catalana, impulsada per Joan Muns. Aquesta associació ja preveia la vaga com a mesura de força per lluitar contra les rebaixes dels sous o els acomiadaments.

Aquestes societats de socors mutus els afiliats pagaven unes quotes amb què subvencionaven els ajuts en cas de malaltia, viduïtat i orfanat.

També fou molt important en la vida de les famílies la creació de les caixes d'estalvis que deixaven els diners als treballadors amb interessos més baixos i eren institucions on els treballadors guardaven els estalvis.

Les associacions obreres van néixer amb grans dificultats:

- El liberalisme negava el dret a l'organització col·lectiva, perquè entenia que el contracte entre l'amo i el treballador era un fet personal.
- La repressió contra els capdavanters va ser molt forta i manifesta en els períodes de govern moderat.

L'associacionisme obrer era deutor de la tradició gremial. D'una banda s'organitzava per oficis: filadors i teixidors. En una mateixa fàbrica hi podien haver varis sindicats i amb relacions difícils entre ells.

El 1842 les associacions obreres van ser prohibides, per la presència d'alguns dirigents sindicalistes en les bullangues de 1842 i 1843 i l'oposició dels patrons a les associacions obreres van fer que el govern les prohibís el 1843¹ i serà des d'aleshores fins el 1869 que actuaran clandestinament.

El 1868, tot aprofitant la llibertat del Sexenni, es creà el Sindicat de les Tres Classes de Vapor: filadors, teixidors i jornalers, els tres rams de la indústria tèxtil. Fou vigent fins el 1916.

Per l'altra banda l'objectiu comú de l'associació obrera era l'ajuda mútua: les cotitzacions aportades pels afiliats omplien la caixa col·lectiva, destinada a ajudar als companys malalts o amb atur i en cas de defunció a les seves famílies.

El Moviment Obrer també generà organitzacions de caràcter cultural que ajudarien a suportar les dures condicions de vida de la classe treballadora i apartar als obrers de l'ambient sòrdid de les tavernes durant el seu lleure.

- Cant coral: Cors Clavé. Creats per Josep Anselm Clavé (1845).
- Ateneus i escoles obreres nocturnes per adults. Amb l'objectiu principal d'alfabetitzar i culturitzar el món obrer. Ateneu Català de la Classe Obrera, 1863: Associació científica o literària dedicada a elevar el nivell intel·lectual dels associats mitjançant cursos, conferències i lectures.
Equips de futbol: al 1899, el suís Joan Gamper fundà el FC Barcelona.
- Premsa obrera: la primera va ser "El Eco de la clase Obrera", publicada a Madrid el 1855.

Les primeres associacions obreres es van definir com:

- Cooperatives.
- Apolítiques, però aviat es van decantar cap el republicanisme federal.

¹ Els grups més marginals es coneixien amb el nom de patuleia. Aprofitaven els moments revolucionaris per destrossar monuments i robaven i agredien a tots els que no eren de la seva causa.

El sindicalisme va tenir una vida discontinua. Les reivindicacions van ser reprimides a les èpoques moderades i va tenir més oxigen a l'època progressista, arribant al màxim esplendor al Sexenni revolucionari.

Paral·lelament a l'associacionisme obrer, alguns intel·lectuals van engegar una crítica radical a la nova societat industrial i capitalista que consideraven essencialment injusta i explotadora. Van intentar definir un altra model de societat més perfecta i harmònica. Van ser anomenats socialistes utòpics².

Els socialistes utòpics s'oposaven a qualsevol violència, fins i tot a la vaga que consideraven immoral perquè creien que el primer deure de tot ser humà és el treball. Preconitzaven el canvi de la societat a través de la propaganda i de l'exemple, és a dir, constituint societats modèliques, que tard o d'hora serien imitades per tothom. El seu missatge no s'adreçava només a la classe obrera, sinó a tothom, a tota la humanitat. Una societat injusta embruta a les seves víctimes, però també als seus benefactors.

Al 1840, el socialisme utòpic es va estendre per Espanya i va tenir dos focus principals: Catalunya i Cadis.

- Catalunya: van tenir gran èxit les doctrines del pensador francès Étienne Cabet, descrites a la seva obra "*Viatje a Icaria*": era una imaginària illa modèlica, on existia una societat comunista fonamentada en la propietat col·lectiva, sense classes, ni explotació de cap mena. Aquesta obra fou traduïda per Francisco José Orellana i per Narcís Monturiol, l'inventor del submarí Ictíneo, 1848.

La nova ideologia també s'extengué a través de la revista "Fraternitat".

A Catalunya hi va haver molts icarians que van seguir a Cabet fins Illinois, EEUU al 1848, quan aquest va decidir posar el seu projecte a la pràctica.

El fracàs estrepitos va causar desencís i va engrossir les files del republicanisme federal.

- Cadis: Joaquin Abreu va estendre el projecte utòpic de Charles Fourier que es basava en el falansteri. Era un gran edifici col·lectiu que era alhora unitat de producció i que es caracteritzava pel treball compartit i per la relació harmònica entre indústria i natura.

Un deixeble seu, Fernando Garrido, va introduir el cooperativisme que havia après de l'utòpic britànic Robert Owen. El cooperativisme és una entitat on els treballadors són alhora socis i propietaris de l'empresa, això podia ser l'alternativa al capitalisme.

El 1868 el moviment obrer rep una embranzida amb l'arribada de les ideologies que s'havien reunit a Londres el 1864 creant-se l'AIT: Associació Internacional de Treballadors, impulsada per obrers francesos i anglesos.

Al 1871 en el si de l'AIT es va produir un enfrontament entre Karl Marx i Mikhail Bakunin per divergir i marcar camins diferents de com s'havien d'aconseguir els objectius que es plantejaven a l'associació: la consecució d'una societat igualitària.

Mikhail Bakunin i l'anarquisme. Preconitzava una societat sense propietat privada ni cap mena d'estat o poder coactiu.

L'anarquia s'havia de basar en la propietat col·lectiva i en la plena llibertat individual. Aquesta nova societat només podia sorgir d'una revolució i rebutjaven

² Un ideal irrealitzable.

qualsevol acció política. Aquestes idees foren molt atractives pel moviment obrer català i la població obrera espanyola, principalment a Andalusia.

Fanelli viatjà a Catalunya el 1868 i introdueix el bakunisme que impulsà la creació del Centre Federal de les Societats Obreres i el convertí en la Federación Regional Española de la AIT el 1870, la qual després d'un període de suspensió governativa esdevingué la Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, 1881. Territorialment va ser molt important a Catalunya, País Valencià i Andalusia.

No sabem exactament el nombre d'afiliats, perquè el moviment anarquista no tenien fitxers ni organització burocràtica. Però sabem que comptava amb molts seguidors. El seu principal apòstol fou el també tipògraf: Anselm Lorenzo.

La manca d'organització fou el seu taló d'Aquiles. Les diferències sobre la manera d'actuar van deixar el moviment gairebé dissolt.

Els corrents anarquistes:

S'hi poden distingir dues corrents:

- 1- Els que identifiquen amb la tradició bakunista de lluita sindical.
- 2- Els anarcocomunistes de Kropotkin més proclius a actuacions violentes i radicals, van dur alguns sectors anarquistes al terrorisme.

Una part d'aquest moviment va optar per l'actuació directa i va organitzar grups autònoms revolucionaris amb l'objectiu d'atemptar contra els pilars bàsics del capitalisme: l'Estat, la burgesia i l'Església. La proliferació d'atemptats va aprofundir en la divisió de l'anarquisme.

A la dècada de 1890 a Barcelona l'anarquisme de l'acció directa va perpetrar:

1893: Atemptat contra el Capità General de Catalunya, general Martínez Campos, que resultà ferit.

Resposta governamental: detenció i afusellament de Paulí Pallàs, l'autor d'aquest atemptat que era un anarquista.

Resposta a aquesta execució: un nou atemptat.

Santiago Salvador, anarquista sense antecedents, llençà dues bombes al Liceu, amb el resultat de 20 morts i nombrosos ferits.

Resposta governamental: detenció de l'autor de l'atemptat i de 415 obrers més, dels quals 6 foren afusellats.

Resposta a aquestes execucions: un nou atemptat

Un anarquista francès llençà una bomba al Carrer de Canvis Nous al pas de la processó de Corpus amb el resultat de 12 morts i 44 ferits.

Resposta governamental: més de 400 obrers detinguts que foren jutjats militarment al castell de Montjuïc. 5 foren executats i 68 empresonats. Aquest procés es conegué amb el nom de Procés de Montjuïc, que va tenir gran repulsa popular internacionalment.

Aquest cercle viciós que estem descrivint portà a que Barcelona fos anomenada la ciutat de les bombes. El govern endurí les mesures policials i al 1896 es crearen cossos especials per combatir el terrorisme.

Però la resposta al procés de Montjuïc no es feu esperar i al 1897 Cánovas del Castillo, Cap del govern, cau assassinat per un anarquista Michele Angiolillo que el va sorprendre al balneari de Santa Agueda, on Cánovas passava un dies tot reposant.

Aquesta espiral de violència portà que els partidaris de l'acció de masses. Aquests més abundants a Catalunya pensaven que l'acció directe allunyava als obrers de la revolució i defensaven la necessitat de fundar associacions de caràcter sindical que tinguessin més influència entre la classe obrera. Aquest corrent de caràcter anarcosindicalista va donar els seus fruits als inicis del segle XIX: 1907 "Solidaritat Obrera" i al 1911 la CNT.

Karl Marx i el marxisme. Preconitzava una societat comunista no gaire diferent de l'ideal de Bakunin, però sí que tenien clares diferències en l'estratègia a seguir. Segons Marx, la revolució hauria de construir el govern de la dictadura del proletariat, durant el qual s'eliminarien les diferències de classe i es prepararia la societat comunista.

Marx creia en l'organització d'un partit polític que participes en les eleccions i en el Parlament i les altres instàncies polítiques.

A Espanya es va organitzar a partir de 1870. Territorialment fou fort a Madrid, Bilbao i Astúries i la seva presència a Catalunya i en les àrees mediterrànies fou molt escassa durant el segle XIX.

Al 1879 es fundà clandestinament a Espanya el PSOE, Partido Socialista Obrero Español, presidit pel tipògraf Pablo Iglesias.

L'any 1881, aprofitant una escletxa de llibertat del govern Sagasta el van inscriure oficialment.

Al 1888, any de l'Exposició Universal, el PSOE celebrà el seu primer congrés a Barcelona. Pocs dies després de la fundació de la UGT, sindicat vinculat al partit socialista.

Al 1890 el socialisme espanyol va incorporar dues noves idees:

- La creació de les cases del poble. Eren centres de reunions amb finalitats doctrinals, culturals i formatives.
- La reivindicació de la jornada laboral de 8 hores d'acord amb la consigna de la Segona Internacional. Aquesta reivindicació serà la principal de les manifestacions celebrades arreu el primer de maig, dia de la festa del treball.
- No serà fins el 1910 que el PSOE obtindrà un escó al Congrés dels Diputats.